

ĆWICZENIA

DO

INTERNETOWEGO PODRĘCZNIKA HISTORII KASZUBÓW

TEMAT 12: KASZUBI W POLSCE MIĘDZYWOJENNEJ.

Materiały źródłowe do zadań 1-2:

A. Finansowanie państwowych (niemieckich) pożyczek wojennych przez mieszkańców Prus Zachodnich (w okresie I wojny światowej).

Według niemieckiej administracji zadawalające rezultaty przyniosła subskrypcja w powiatach kartuskim i wejherowskim, gdzie udział etnicznych Kaszubów i Polaków „*należy ocenić jako naprawdę pomyślny*”. (...) W niektórych powiatach (kartuskim, puckim, i wejherowskim oraz grudziądzkim i złotowskim) akcja władz przyniosła spodziewane wyniki i większość duchownych organizowała zebrania agitacyjne u siebie w parafiach. Zdarzało się, że w celu propagandy pożyczek wojennych księża nie wahali się nawet używać ambony (np. ks. Karpiński w Przodkowie), chociaż zaangażowaniem przebił wszystkich dziekan Laffont, który w czasie zebrania w Żukowie porównał pożyczkę wojenną do wypraw krzyżowych i do subskrypcji wzywał okrzykiem „*Gott will es*” [Bóg tak chce]. Były również powiaty (starogardzki i tczewski), gdzie księża starali się trzymać na uboczu. Szczególną opieszałość przejawiali duchowni, działający w powiecie kościerskim (...). Tam jednak dla odmiany wyjątkowo aktywni byli nauczyciele (także polskiego pochodzenia). Cała ludność powiatu puckiego, bez różnicy narodowości, wykupiła papiery skarbowe na imponującą sumę 2026 tys. marek (co przeciętnie dawało po 77 marek na głowę mieszkańca). Wynik ten zadziwił nawet Niemców, gdyż okolice Pucka zamieszkiwała raczej uboga ludność, w przytłaczającej większości wyraźnie sympatyzująca z polską opcją polityczną.

(P. Kosiński, *Prusy Zachodnie 1914 Pomorze 1920. Ludność regionu wobec przemian politycznych okresu I wojny światowej*, Warszawa 2002, s. 145, 146, 147)

B. Intencje modlitewne mieszkańców niemieckiej prowincji Prusy Zachodnie w okresie I wojny światowej.

Na uwagę zasługuje fakt, że modlitwy o zwycięstwo oręża niemieckiego nie odbywały się jedynie w związku ze zorganizowanymi odgórnie uroczystościami, lecz były one także spontanicznymi odruchami serca wielu mieszkańców prowincji. (...) Istnieją świadectwa z różnych regionów Kaszubszczyzny, które ilustrują zjawisko prywatnej modlitwy za pomyślność wojsk niemieckich. Katolicka ludność kaszubska powiatu puckiego pielęgnowała ten zwyczaj regularnie od początku wojny. Latem modlono się pod otwartym niebem przy krzyżach i kapliczkach. Od jesieni zbierano się w domach. (...) W miarę upływu czasu coraz rzadziej odprawiano specjalne nabożeństwa za pomyślność w wojnie i nawet licznym kapelanom wojskowym brakowało dawnej gorliwości przy ich propagowaniu. (...) Zmęczenie wojną sprawiło, iż coraz większą popularnością zaczęła się cieszyć nowa intencja modlitewna – modlitwa o pokój. (...) Schyłek wojny przyniósł kolejną zmianę intencji modlitewnych, ale tym razem dotyczyła ona wyraźnie określonej części mieszkańców

Prus Zachodnich. Ludność, opowiadająca się za odłączeniem od państwa niemieckiego, otwarcie zaczęła manifestować swoje postawy także na terenie kościołów.

(P. Kosiński, *Prusy Zachodnie 1914 Pomorze 1920...*, s. 176, 177)

Zadanie 1 [1 pkt]

Wymień dwie grupy zawodowe, które w trakcie I wojny światowej zachęcały mieszkańców (m.in. Kaszubów) Prus Zachodnich do udzielania Niemcom wsparcia materialnego i duchowego.

Zadanie 2 [1 pkt]

Wyjaśnij, jak zmieniały się nastroje ludności Prus Zachodnich (m.in. Kaszubów) w różnych fazach trwania I wojny światowej.

Materiały źródłowe do zadań 3-5:

A. Wkroczenie wojsk polskich do Pucka – *zaślubiny Polski z morzem* (zdjęcie wykonane 10.02.1920 r.)

(Źródło: <https://audiovis.nac.gov.pl/obraz/67281/6f7010d03fd136161683e5dba72e6574/>)

B. *Zaślubiny Polski z morzem* Juliana Fałata (obraz z 1920 r.)

(Źródło: <http://www.nmm.pl/images/articles/mamy-falata.jpg>)

C. *Zaślubiny Polski z morzem* Wojciecha Kossaka (obraz z 1930 r.)

(Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Za%C5%9Blubiny_Polski_z_morzem#/media/File:J_Haller_by_Kossak.JPG)

D. Wspomnienia Stanisława Wojciechowskiego, żołnierza Baonu Morskiego, biorącego udział w uroczystościach odbywających się w Pucku 10 lutego 1920 r.

Po okresie silnych mrozów, przysłała odwilż na Wybrzeżu. Zatoka była częściowo pokryta lodem, miejscami lód, miejscami woda, lecz przy brzegach pasem kilku metrów zalegał nieprzerwanie stały lód. Wypełniał on szczelnie małe zatoczki przybrzeżne. (...) Dzień był posępny, chmurny, mżył przelotny deszcz. Zatoka Pucka była cicha i spokojna. (...) Na łąkach puckich, w pobliżu hangarów lotniczych i koszar Marynarki Wojennej, u wylotu ześlizgu wodnopłatowców do morza, w odległości 2 metrów od wody, pokrytej w tym miejscu lodem stał generał Józef Haller w otoczeniu wyższych oficerów sztabowych. Wszyscy na koniach. Po obydwu stronach ześlizgu wodnopłatowców stali w gęstej cizbie rybacy Kaszubi, którzy ochotniczo zbierali się by wziąć udział w uroczystościach „Zaślubin”. Po lewej stronie sztabu stała grupa oficerów I Baonu Morskiego, 3-ci pluton, 1 kompanii Marynarki Wojennej. Z tyłu batalion piechoty, szwadron kawalerii i dalej na tyłach artyleria. Na prawym skrzydle liczna ludność miejscowa przybyła z Centralnej Polski na uroczystość „Zaślubin” oraz 4 kompanie I Baonu Morskiego. Nie zamrznięta część Zatoki była w odległości 12 do 15 metrów od generała Hallera i na taką odległość winien on rzucić pierścień by sięgnął on wolnej od lodu wody i zatonął w niej. Po prawej stronie sztabu był tor kolejowy zakończony na ślepo kopcem oporowym usypanym z ziemi. Niespodzianie dostałem rozkaz, bym wlaź na ten kopiec, podniesieniem ręki dał znak odległej baterii dział, by dała salwę w chwili, gdy generał Józef Haller, będzie wrzucał pierścień do morza. Generał, trzymając pierścień w dwóch palcach, wznosił go wysoko ponad głowę i z rozmachem rzucił w morze. W tej chwili na mój znak, zagrzmiała salwa armatnia. Pierścień zatoczył łuk spadł na płask i spoczął na lodzie. Po spełnieniu zadania zlaźłem z kopca i zbliżyłem się do sztabu.

Generał Haller był ubrany w płaszcz wojskowy podbity futrem, siedział na koniu i miał zbyt skrępowane ruchy by daleko rzucić pierścień. Nastąpiła konsternacja, nikt tego nie przewidział, że pierścień może spocząć na lodzie. Lód był za słaby by wejść na niego, podjąć pierścień i dalej wrzucić w morze wolne od lodu. Nie było przygotowanych długich drągów, którymi można by potłuc lód i zatopić pierścień, lance ullańskie były za krótkie. Naraz nad sztabem powiał duch wielkiego kawalerzysty, hetmana polnego Stefana Czarnieckiego (...). Stojący na koniu, może trzydziestoosmioletni pułkownik, przystojny brunet, sparł konia ostrogami i ruszył na lód, łatwo pękający pod końskimi kopytami. Koń szedł z oporem, chrapiąc niespokojnie. (...) Pułkownik Skrzyński skruszył lód, zatopił pierścień, zamoczył konia do połowy boków oraz cholewy od butów i dolną część płaszcza. W ten sposób brawura polskiego kawalerzysty i kopyta polskiego rumaka pomogły do „Zaślubin Polski z Morzem”. Był to dzień 10 lutego 1920 roku.

(Źródło: <http://hela.com.pl/relacje/zaslubiny.htm>)

E. Wspomnienia Józefa Hallera

Dopiero przed pierwszą po południu dotarł pociąg do Pucka, gdzie mimo późnej godziny i deszczu ludność oczekiwała w porcie koło ołtarza. (...) Drobnym deszczem nie przeszkadzał zupełnie, a Kaszubi twierdzili, że tak zawsze Bóg błogosławi rybakom, jak wyjeżdżają na dobre połowy. Po mszy świętej (...) morską banderę polską wzniosła się na maszt. Dotychczasowy strażnik wybrzeża – rybak kaszubski z jedyną bronią, wiosłem u boku, oddawał straż w ręce marynarza polskiego. Stojąc pod banderą (...) na znak (...) zaślubin Polski z Bałtykiem (...) rzucam w morze pierścień ofiarowany przez polską ludność Gdańska (...). Za tym pierścieniem pobiegło po lodowej tafli lśniącej pod wodami kilku Kaszubów, lecz żaden z nich nie mógł uchwycić pierścienia, który wiernie połączył się z wodami Bałtyku, a na moje zapytanie:

- Czemuście go nie chwycili? – odpowiedzieli proroczo:

- Będziemy go mieli w Szczecinie.

(J. Haller, *Pamiętniki z wyborem dokumentów i zdjęć*, Łomianki 2014, s. 249)

F. Zaślubiny Polski z morzem we wspomnieniach Władysława Wyssogota-Zakrzewskiego, oficera armii polskiej

Generał podjechał tuż nad brzeg morza i zatrzymał konia. Popatrzył na morze (...) a potem (...) widząc mnie za sobą powiedział: panie kapitanie (...), proszę, za mną w morze! (...) Kra nad brzegiem, ale zrozumiałem wyraźnie: »za mną w morze!« i już generał wjeżdżał. Ostrożnie, by koń się nie pokaleczył. Widząc to płk Skrzyński (...) wysunął się, by rozbić swoim koniem krę. Generał wstrzymał go jednak ruchem ręki i wysunął się jeszcze dalej w głąb wody. (...) Generał powolnym ruchem ściągnął pierścień z palca (...) i nagle, mocnym ruchem rzucił go przed siebie daleko w morze (...). Patrząc tam, gdzie pierścień upadł, zdawało mi się, że błyszczy coś na krze, nie mnie jednemu, bo z brzegu wskoczyło dwóch chłopców w zimną wodę, brodząc w kierunku na błyskotliwy przedmiot. Za chłopcami podążyło dwóch rybaków, którzy pierścień zsunęli w wodę. (...) Gdy rybacy zawrócili, cofnął konia i zsiadł.

(Cyt. za: D. Duda, C. Skonka, *Pierścienie Hallera*, Gdańsk-Puck 2003, s. 48)

G. Prawdy i fikcje o „Zaślubinach” – fragmenty artykułu z czasopisma „Bandera” (styczeń 2000).

Kiedy uwzględnimy, że podróż z Torunia do Pucka oficjalnym gościom jadącym w pociągu specjalnym wpływała pod znakiem nieustannego wznoszenia coraz to nowych toastów i niezwyklej atmosfery tamtego dnia, wydaje się, że akty które wszyscy przeżywali, mogły się obserwatorom poplątać i zmienić z upływem czasu. Realia 10 lutego 1920 roku w Pucku wydają się być następujące. (...) Po Mszy polowej generał stojąc pośród tłumu dostojników, żołnierzy i marynarzy, na drewnianym pomoście portowym, naprzeciwko pała pamiątkowego wbitego w dno basenu, wrzucił obrączkę w morskie fale. Nie było też biegania chłopców kaszubskich ani rybaków, podążających ku obrączce, która miała się skrzyć na lądzie oraz ich proroczych słów o wyłowieniu jej w Świnoujściu. W tym miejscu woda była wolna od lodu (...).

(Cyt. za: D. Duda, C. Skonka, *Pierścienie Hallera...*, s. 33)

Zadanie 3 [1 pkt]

Porównaj źródła opisowe **D** i **E** ze źródłem ikonograficznym **A**. Wskaż element wspólny – w opisie wydarzeń z 10 lutego 1920 r. – dla źródeł opisowych, który jednocześnie znajduje odzwierciedlenie w źródle ikonograficznym.

Zadanie 4 [1 pkt]

Porównaj źródła **D**, **E** i **F** odnośnie przedstawienia momentu wrzucenia pierścienia do Zatoki Puckiej. Przedstaw różnice w opisie tego wydarzenia.

Zadanie 5 [1 pkt]

Porównaj obrazy Juliana Fałata (źródło **B**) i Wojciecha Kossaka (źródło **C**) ze źródłami **A**, **D**, **E**, **F** i **G**. Który z obrazów lepiej oddaje przebieg wydarzeń, które miały miejsce 10 lutego 1920 r. w Pucku. Podaj jeden argument uzasadniający Twój wybór.

Materiały źródłowe do zadania 6:

Źródło 1.

Źródło 2.

Źródło 3.

Źródło 4.

Zadanie 6 [3 pkt]

Do poniżej podanych osób dobierz odpowiednie ilustracje, przedstawiające tytuły czasopism, których byli redaktorami bądź współtwórcami. W miejsca wykropkowane wpisz numer źródła.

- A. Jan Karnowski – .....
- B. Aleksander Labuda – .....
- C. Friedrich Lorentz – .....

Materiały źródłowe do zadania 7:

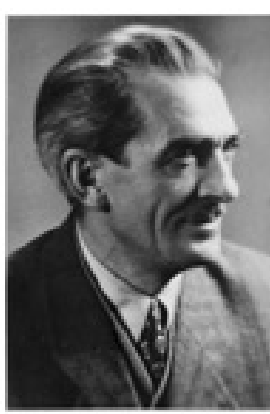
Źródło 1.

Źródło 2.

Źródło 3.

Źródło 4.

(Źródło: <http://www.najigoche.kaszuby.pl>; <http://pl.kaszubia.com>; <http://muzeum puck.pl>; <http://kaszebsko.com>)

Zadanie 7 [3 pkt]

Do poniżej podanych nazwisk i imion twórców literatury kaszubskiej i badaczy języka kaszubskiego dobierz odpowiednie ilustracje, na których są przedstawieni. W miejsca wykropkowane wpisz numer źródła.

- A. Friedrich Lorentz – .....
- B. Leon Roppel – .....
- C. Jan Trepczyk – .....

Zadanie 8 [3 pkt]

Wykorzystując treść tematu 12 Internetowego Podręcznika Historii Kaszubów (zob.: <http://www.kaszebsko.com/historia.html>) oceń czy poniższe zdania są prawdziwe. Zaznacz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F – jeśli jest ono fałszywe.

Lp.	Zdanie	Prawda	Falsz
1	Alojzy Budzisz publikował swe utwory na łamach wydawanego w Wejherowie pisma „Klëka”.	P	F
2	Prezesem Zrzeszenia Regionalnego Kaszubów, powstałego w roku 1929 w Kartuzach, był Leon Roppel.	P	F
3	Aleksander Labuda był redaktorem czasopisma „Zrzesz Kaszëbskô”.	P	F

Zadanie 9 [5 pkt]

Uzupełnij zdania wpisując słowa (w odpowiedniej formie) spośród następujących:

**Stefan Bieszk, Zrzeszenie Regionalne Kaszubów, Aleksander Majkowski, Feliks Marszałkowski,
Jan Karnowski, Jan Trepczyk, Zrzesz Naszyńców**

Prezesem Rady Pomorskiej i ..... (organizacji założonej w 1929 r.)
był..... Jednym z redaktorów czasopisma „Zrzesz Kaszëbskô” był
..... Do wybitnych poetów tworzących grupę ideową, która określała się
mianem Zrzeszińców, należeli ..... i .....

Zadanie 10 [4 pkt]

Wykorzystując wiedzę pozaźródłową połącz autorów z tytułami ich dzieł. W miejsca wykropkowane
wpisz odpowiednie litery.

I. Aleksander Labuda	A. <i>Figle gniéżdżewskich gbùrów</i>	I. ....
II. Jan Rompski	B. <i>Wzénik Arkónë</i>	II.....
III. Jan Patock	C. <i>Žëcé i przigòdë Remùsa</i>	III.....
IV. Paweł Szeffka	D. <i>Reknica</i>	IV.....
	E. <i>Wesele na Kaszubach</i>	

Zadania dodatkowe:

W materiałach źródłowych do zadań 3-5 przedstawiono różne wersje wydarzenia, które miało miejsce 10 lutego 1920 r. w Pucku. Twoim zadaniem jest zgromadzenie także innych opisów tego wydarzenia (źródła i opracowania o charakterze naukowym, popularnonaukowym, publicystycznym, itp.). Oceń wiarygodność zebranych informacji. Na bazie zebranej dokumentacji ustal najbardziej – Twoim zdaniem – prawdopodobny przebieg wydarzeń w Pucku (zwróć także uwagę na stosowaną w różnych opisach terminologię: morze/Bałtyk/Zatoka Pucka; pierścień/obręczka). Wyjaśnij, jakie czynniki miały wpływ na taki a nie inny sposób ich przedstawiania.

Uwaga!

Przy realizacji tego zadania konieczna jest pomoc nauczyciela (wskazówki bibliograficzne, udzielanie wskazówek odnośnie oceny wiarygodności zebranego materiału). W przypadku uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych można poddać analizie materiał zawarty wyłącznie w ćwiczeniach do zadań 3-5. Uczniowie wówczas odpowiadają na następujące polecenie: Która z podanych wersji opisu wydarzeń z 10 lutego 1920 r. wydaje się Ci bardziej prawdopodobna? Proponowane odpowiedzi powinny być uzasadniane fragmentami źródeł (uczniowie, korzystając z pomocy nauczyciela, mogą odwoływać się także do wiedzy pozaźródłowej).